HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

10 februarie 2009 *

În cauza C-185/07,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolelor 68 CE și 234 CE de House of Lords (Regatul Unit), prin decizia din 28 martie 2007, primită de Curte la 2 aprilie 2007, în procedura

Allianz SpA, fostă Riunione Adriatica Di Sicurtà SpA,

Generali Assicurazioni Generali SpA

împotriva

West Tankers Inc.,

* Limba de procedură: engleza.

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts și A. Ó Caoimh, președinți de cameră, domnii P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Klučka (raportor), E. Levits și L. Bay Larsen, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,
grefier: doamna K. Sztranc-Sławiczek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 10 iunie 2008,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Allianz SpA, fostă Riunione Adriatica Di Sicurtà SpA, și Generali Assicurazioni Generali SpA, de domnul S. Males, QC, asistat de domnul S. Masters, barrister;

— pentru West Tankers Inc., de domnul I. Chetwood, solicitor, asistat de domnii T. Brenton și D. Bailey, barristers;

— pentru guvernul Regatului Unit, de doamnele V. Jackson și S. Behzadi-Spencer, în calitate de agenți, asistate de domnii V. Veeder și A. Layton, QC;

— pentru guvernul francez, de domnul G. de Bergues și de doamna A.-L. During, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de doamna A.-M. Rouchaud-Joët și de domnul M. Wilderspin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 4 septembrie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Regulamentului (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Allianz SpA, fostă Riunione Adriatica Di Sicurtà SpA, și Generali Assicurazioni Generali SpA (denumite în continuare, împreună, „Allianz și Generali"), pe de o parte, și West Tankers Inc. (denumită în continuare „West Tankers"), pe de altă parte, în legătură cu angajarea răspunderii delictuale a acestei din urmă societăți.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

3 Articolul II alineatul (3) din Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, semnată la New York la 10 iunie 1958 (*United Nations Treaty Series*, vol. 330, p. 3, denumită în continuare „Convenția de la New York"), prevede:

„Tribunalul unui stat contractant, sesizat cu un litigiu privind o problemă asupra căreia părțile au încheiat o convenție în sensul prezentului articol, va îndruma părțile la arbitraj, la cererea uneia dintre ele, dacă nu constată că zisa convenție nu este caducă, inoperantă sau nesusceptibilă de a fi aplicată."

Dreptul comunitar

4 Potrivit considerentului (25) al Regulamentului nr. 44/2001:

„Respectarea angajamentelor internaționale pe care statele membre și le-au asumat impune ca prezentul regulament să nu aducă atingere convențiilor la care statele membre sunt parte și care reglementează anumite materii."

5 Articolul 1 alineatele (1) și (2) din acest regulament prevede:

„(1) Prezentul regulament se aplică în materie civilă și comercială indiferent de natura instanței. El nu se aplică, în special, în materie fiscală, vamală sau administrativă.

(2) Prezentul regulament nu se aplică pentru:

[…]

(d) arbitraj.”

6 Articolul 5 din regulamentul menționat prevede:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

[…]

3. în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă;

[…]”

Dreptul național

7 Articolul 37 alineatul (1) din Legea din 1981 privind Curtea Supremă (Supreme Court Act 1981) prevede:

„În toate cazurile în care se justifică și este oportună, High Court poate pronunța, printr-o ordonanță interlocutorie sau definitivă, o somație […]”

8 Articolul 44, denumit „Competențe jurisdicționale care pot fi exercitate în susținerea procedurii de arbitraj”, din Legea din 1996 privind arbitrajul (Arbitration Act 1996) prevede:

„(1) În lipsa unei convenții contrare între părți, în vederea desfășurării procedurii de arbitraj și în raport cu aceasta, în materiile enumerate mai jos, instanța are aceeași competență de a dispune prin somație ca și cea de care dispune în vederea desfășurării procedurii judiciare și în raport cu aceasta.

(2) Aceste materii sunt următoarele:

[…]

(e) pronunțarea unei somații provizorii […]”

Acțiunea principală și întrebarea preliminară

9 În cursul lunii august 2000, Front Comor, o navă aparținând West Tankers și navlosită de Erg Petroli SpA (denumită în continuare „Erg”) a intrat în coliziune la Siracuza (Italia) cu un ambarcader aparținând Erg, producând daune. Contractul de navlosire era supus dreptului englez și conținea o clauză care prevedea un arbitraj la Londra (Regatul Unit).

10 Erg s-a adresat asigurătorilor săi, Allianz și Generali, pentru a obține despăgubirea în limitele poliței de asigurare și a inițiat la Londra o procedură de arbitraj împotriva West Tankers în vederea recuperării prejudiciului neacoperit. West Tankers a contestat răspunderea sa pentru daunele produse prin coliziune.

11 Ulterior plății efectuate către Erg, în temeiul polițelor de asigurare, a despăgubirii pentru prejudiciul suferit, la 30 iulie 2003, Allianz și Generali au formulat o acțiune împotriva West Tankers la Tribunale di Siracusa (Italia) în vederea recuperării sumelor plătite către Erg. Acestea s-au întemeiat pe dreptul legal de subrogare în drepturile Erg, în conformitate cu articolul 1916 din Codul civil italian. West Tankers a ridicat o excepție de necompetență a acestei instanțe, întemeiată pe existența convenției de arbitraj.

12 În paralel, la 10 septembrie 2004, West Tankers a inițiat o procedură la High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (Regatul Unit), solicitând să se constate că litigiul dintre aceasta, pe de o parte, și Allianz și Generali, pe de altă parte, trebuie supus arbitrajului în temeiul convenției de arbitraj menționate. De asemenea, West Tankers a solicitat pronunțarea unei somații prin care să se interzică Allianz și Generali să recurgă la o procedură diferită de arbitraj și să continue procedura inițiată la Tribunale di Siracusa (denumită în continuare „anti-suit injunction").

13 Prin Hotărârea din 21 martie 2005, High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court), a admis cererile formulate de West Tankers și a pronunțat „anti-suit injunction" solicitată împotriva Allianz și Generali. Acestea din urmă au declarat apel împotriva hotărârii la House of Lords. Allianz și Generali au susținut că pronunțarea unei asemenea somații este contrară Regulamentului nr. 44/2001.

14 Mai întâi, House of Lords a făcut trimitere la Hotărârea din 9 decembrie 2003, Gasser (C-116/02, Rec., p. I-14693), și la Hotărârea din 27 aprilie 2004, Turner (C-159/02, Rec., p. I-3565), care ar fi declarat, în esență, că o somație prin care se interzice unei părți să inițieze sau să continue o procedură la o instanță a unui stat membru nu poate fi compatibilă cu sistemul instituit prin Regulamentul nr. 44/2001, chiar dacă ar fi pronunțată de instanța competentă potrivit acestui regulament. Această situație se datorează faptului că regulamentul menționat furnizează un ansamblu complet de

norme uniforme privind atribuirea de competențe între instanțele din statele membre, care trebuie să își acorde reciproc încredere în aplicarea corectă a acestor norme.

15 În opinia House of Lords, acest principiu nu poate fi însă extins la arbitraj, care ar fi exclus în întregime din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001 în temeiul articolului 1 alineatul (2) litera (d) din acest regulament. În acest domeniu, nu ar exista un ansamblu de norme comunitare uniforme, condiție necesară pentru ca încrederea reciprocă între instanțele din statele membre să poată fi instituită și aplicată. În plus, din Hotărârea din 25 iulie 1991, Rich (C-190/89, Rec., p. I-3855), ar rezulta că excluderea prevăzută la articolul 1 alineatul (2) litera (d) din Regulamentul nr. 44/2001 se aplică nu numai procedurilor de arbitraj propriu-zise, ci și procedurilor judiciare având ca obiect arbitrajul. Hotărârea din 17 noiembrie 1998, Van Uden (C-391/95, Rec., p. I-7091), ar fi precizat că arbitrajul face obiectul unei proceduri atunci când aceasta urmărește să protejeze dreptul de a soluționa litigiul prin arbitraj, situație ce s-ar regăsi în acțiunea principală.

16 În continuare, House of Lords arată că, din moment ce întreaga materie a arbitrajului este exclusă din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001, somația adresată societăților Allianz și Generali prin care li se interzice recurgerea la o procedură diferită de cea a arbitrajului și continuarea procedurii la Tribunale di Siracusa nu ar putea constitui o încălcare a regulamentului menționat.

17 În sfârșit, House of Lords arată că instanțele din Regatul Unit recurg la „anti-suit injunctions" de mai mulți ani. În opinia sa, această practică ar fi un mijloc eficient pentru instanța de la locul arbitrajului, care își exercită controlul asupra acestuia din urmă, întrucât favorizează securitatea juridică prin reducerea posibilităților de conflict între sentința arbitrală și hotărârea unei instanțe naționale. În plus, în măsura în care practica menționată ar fi adoptată și de instanțele din alte state membre, aceasta ar contribui la competitivitatea Comunității Europene față de centrele mondiale de arbitraj precum New York, Insulele Bermude și Singapore.

18 În aceste condiții, House of Lords a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dispoziția unei instanțe judecătorești dintr-un stat membru prin care se interzice unei persoane să inițieze sau să continue o procedură într-un alt stat membru pentru motivul că o asemenea procedură ar constitui o încălcare a unei convenții de arbitraj este compatibilă cu Regulamentul (CE) nr. 44/2001?"

Cu privire la întrebarea preliminară

19 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă pronunțarea de către o instanță a unui stat membru a unei somații prin care se interzice unei persoane să inițieze sau să continue o procedură la instanțele dintr-un alt stat membru, pentru motivul că o asemenea procedură ar fi contrară unei convenții de arbitraj, este incompatibilă cu Regulamentul (CE) nr. 44/2001, deși articolul 1 alineatul (2) litera (d) din acest regulament exclude arbitrajul din domeniul de aplicare al regulamentului menționat.

20 O „anti-suit injunction" precum cea din acțiunea principală poate fi adresată autorului actual sau eventual al unei acțiuni formulate în străinătate. După cum a subliniat avocatul general la punctul 14 din concluzii, în cazul în care destinatarul unei asemenea somații nu i se conformează, se expune unor proceduri de urmărire pentru ofensă adusă instanței judecătorești, care poate fi sancționată cu pedepse mergând până la privarea de libertate sau punerea sub sechestru a bunurilor.

21 Atât West Tankers, cât și guvernul Regatului Unit consideră că o asemenea somație nu poate fi incompatibilă cu Regulamentul nr. 44/2001, în măsura în care articolul 1 alineatul (2) litera (d) din acest regulament exclude arbitrajul din domeniul de aplicare al regulamentului menționat.

22 În această privință, trebuie amintit că, pentru a stabili dacă un litigiu face parte din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001, trebuie luat în considerare numai obiectul procedurii (Hotărârea Rich, citată anterior, punctul 26). Mai precis, apartenența la domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001 este stabilită de natura drepturilor a căror protecție o asigură procedura în discuție (Hotărârea Van Uden, citată anterior, punctul 33).

23 O procedură precum cea din acțiunea principală, la capătul căreia se pronunță o „anti-suit injunction", nu poate face, așadar, parte din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001.

24 Cu toate acestea, deși o procedură nu face parte din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001, aceasta poate avea însă consecințe care aduc atingere efectului său util, și anume să împiedice realizarea obiectivelor unificării normelor de conflict de competență în materie civilă și comercială, precum și libera circulație a hotărârilor judecătorești în aceeași materie. Această împrejurare se regăsește în special atunci când o asemenea procedură împiedică o instanță din alt stat membru să își exercite competențele care îi sunt atribuite în temeiul Regulamentului nr. 44/2001.

25 Prin urmare, trebuie analizat dacă procedura inițiată de Allianz și Generali împotriva West Tankers la Tribunale di Siracusa se încadrează, ea însăși, în domeniul Regulamentului nr. 44/2001 și, în continuare, care sunt efectele produse de „anti-suit injunction" asupra acestei proceduri.

26 În această privință, trebuie să se considere, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 53 și 54 din concluzii, că deși prin obiectul litigiului, cu alte cuvinte prin natura drepturilor ce trebuie protejate într-o procedură precum o cerere de despăgubiri, această procedură face parte din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001, o chestiune prealabilă privind aplicabilitatea unei convenții de arbitraj, inclusiv și în special privind validitatea acesteia, intră de asemenea în domeniul de aplicare al acestui regulament. Această concluzie este confirmată la punctul 35 din raportul privind aderarea Republicii Elene la Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles"), prezentat de domnii Evrigenis și Kerameus (JO 1986, C 298, p. 1). Acest raport arată că un control incident al validității clauzei de arbitraj, solicitat de o parte în vederea contestării competenței internaționale a instanței la care este chemată în judecată, în temeiul Convenției de la Bruxelles, face parte din domeniul celei din urmă.

27 Rezultă că excepția de necompetență ridicată de West Tankers la Tribunale di Siracusa și întemeiată pe existența unei convenții de arbitraj, inclusiv chestiunea validității acestei convenții de arbitraj, face parte din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001 și că, în consecință, este de competența exclusivă a acestei instanțe să se pronunțe asupra acestei excepții, precum și asupra propriei competențe în temeiul articolului 1 alineatul (2) litera (d) și al articolului 5 punctul 3 din acest regulament.

28 Prin urmare, a împiedica pe calea unei „anti-suit injunction" o instanță dintr-un stat membru, în mod normal competentă să soluționeze litigiul în conformitate cu articolul 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, să se pronunțe în conformitate cu articolul 1 alineatul (2) litera (d) din acest regulament asupra aplicabilității sale în litigiul cu care este sesizată echivalează neîndoielnic cu privarea acesteia de atribuția de a se pronunța asupra propriei competențe în temeiul Regulamentului nr. 44/2001.

29 Rezultă, înainte de toate, că o „anti-suit injunction" precum cea din acțiunea principală nu respectă, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 57 din concluzii, principiul general rezultat din jurisprudența Curții privind Convenția de la Bruxelles potrivit căruia fiecare instanță sesizată stabilește ea însăși, în temeiul normelor ce îi sunt aplicabile, dacă este competentă pentru soluționarea litigiului cu care este sesizată (a se

vedea în acest sens Hotărârea Gasser, citată anterior, punctele 48 și 49). În această privință, trebuie amintit că, în afara câtorva excepții limitate care nu au relevanță în acțiunea principală, Regulamentul nr. 44/2001 nu autorizează controlul competenței unei instanțe dintr-un stat membru de o instanță dintr-un alt stat membru (Hotărârea din 27 iunie 1991, Overseas Union Insurance și alții, C-351/89, Rec., p. I-3317, punctul 24, precum și Hotărârea Turner, citată anterior, punctul 26). Această competență este stabilită în mod direct de normele prevăzute de regulamentul menționat, printre care cele privind domeniul său de aplicare. Așadar, o instanță dintr-un stat membru nu este în niciun caz mai bine plasată pentru a se pronunța asupra competenței unei instanțe din alt stat membru (Hotărârile citate anterior Overseas Union Insurance și alții, punctul 23, precum și Gasser, punctul 48).

30 În continuare, prin împiedicarea unei instanțe din alt stat membru să își exercite competențele conferite de Regulamentul nr. 44/2001, și anume să se pronunțe, în temeiul normelor care definesc domeniul de aplicare materială al acestui regulament, respectiv articolul 1 alineatul (2) litera (d), dacă regulamentul menționat este aplicabil, o asemenea „anti-suit injunction" este în același timp contrară încrederii pe care statele membre o acordă reciproc sistemelor lor juridice, precum și instituțiilor lor judiciare și pe care se întemeiază sistemul de competențe prevăzut de Regulamentul nr. 44/2001 (a se vedea în acest sens Hotărârea Turner, citată anterior, punctul 24).

31 În sfârșit, în măsura în care, pe calea unei „anti-suit injunction", Tribunale di Siracusa ar fi împiedicat să analizeze chestiunea prealabilă a validității sau a aplicabilității convenției de arbitraj, o parte ar avea posibilitatea să evite această procedură limitându-se să invoce convenția menționată, iar reclamantul care consideră că această convenție este caducă, inoperantă sau nesusceptibilă de a fi aplicată nu ar mai avea astfel acces la instanța statală pe care a sesizat-o în temeiul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, fiind astfel lipsit de o formă de protecție jurisdicțională la care are dreptul.

32 Prin urmare, o „anti-suit injunction” precum cea din acțiunea principală nu este compatibilă cu Regulamentul nr. 44/2001.

33 Această concluzie este confirmată de articolul II alineatul (3) din Convenția de la New York potrivit căruia tribunalul unui stat contractant, sesizat cu un litigiu privind o problemă asupra căreia părțile au încheiat o convenție de arbitraj, va îndruma părțile la arbitraj, la cererea uneia dintre ele, dacă nu constată că această convenție nu este caducă, inoperantă sau nesusceptibilă de a fi aplicată.

34 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că pronunțarea, de către o instanță dintr-un stat membru, a unei somații prin care se interzice unei persoane să inițieze sau să continue o procedură la instanțele dintr-un alt stat membru, pentru motivul că o asemenea procedură ar fi contrară unei convenții de arbitraj, este incompatibilă cu Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

Cu privire la cheltuielile de judecată

35 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Pronunțarea, de către o instanță dintr-un stat membru, a unei somații prin care se interzice unei persoane să inițieze sau să continue o procedură la instanțele dintr-un alt stat membru, pentru motivul că o asemenea procedură ar fi contrară unei convenții de arbitraj, este incompatibilă cu Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială.

Semnături